

Michal Šourek, MS architekti: památková péče se pohybuje mezi dvěma extrémny

Author: Petr Bým | Published: 22.11.2013

Na konferenci „Architektura s rudou hvězdou“ jste ve svém příspěvku naší památkovou péči kritizoval. Co vlastně jim vyčítáte?

Rozhodně nikoli to, že chrání památky. Bohužel to ale nedělají zrovna šťastným způsobem. Každá památka má nějaké hodnoty - přitom asi nejvíce vnímáme tu historickou, každá stavba je svědectvím minulosti, a vedle toho i hodnotu estetickou. Ale jsou tu i jiné, konkrétně společenské a kulturní. Ty jsou zvláště výrazné u památek mladších. U těch se totiž na původní účel, okolnosti vzniku i, řekněme, duchovní pozadí leckdo pamatuje z vlastní zkušenosti. A těmto aspektům se naše památková péče věnuje jen málo nebo dokonce vůbec ne, a to skoro plánovitě. Jedno z jejích paradigmat je ignorování ideového pozadí chráněných staveb.

Můžete uvést nějaký praktický příklad?

Třeba ten dosti populární - a památkově chráněný - pražský hotel International. Nikoho by asi nenapadlo udělat z terezínské Malé pevnosti hotel, kde by si lidé „zkoušeli“, jaký se spalo v koncentračním táboře. Je to příklad extrémní, ale podle mě nikoli od věci. Terezín je součástí tragických dějin naší židovské komunity a to je všeobecné známé, ostatně sám ten objekt slouží jako připomínka tohoto období a zdroj informací o něm. International má dosti podobnou historii, o té se ovšem nemluví. To ale přece není jen nějaká kuriózní pitoreskní stavba. Je to také doklad „architektonického“, či šířeji „kulturního myšlení“ komunistického režimu. To prvoplánově sloužilo ideologii diktatury proletariátu, a to byl přece režim zločinný i podle naší platné legislativy. Jak má veřejnost rozumět památkové ochraně takové stavby? Co když ho projektoval váš dědeček nebo otec v tom známém „Basaprojektu“ nebo ho stavěl jako pětépák? Instituce památkové péče by i takové aspekty měly vnímat. Nedělají to.

Tak všechno „komunistické“ zbouráme?

To by určitě nebylo dobré řešení. V první řadě je nutné tento aspekt, tuto hodnotu, třeba negativní, komunikovat s uživateli, tedy veřejností. Neptejte se mne, jakým způsobem, nejsem odborník na public relations. Ale větší pozornost sociálním a kulturním souvislostem chráněných staveb je nutná. Ono se ostatně to jejich opomíjení často obrací i proti památkové péči samotné. Některé stavby z období, o němž mluvíme, si totiž ochranu opravdu zaslouhují, leckdo ale strká celou „socialistickou“ architekturu do jednoho pytle, vnímá ji jako negativní jev a často je udiven tím, proč se to či ono chrání. Hodně se dnes diskutuje třeba o českolipském obchodním domu Uran. Právě tady se ta slabina památkové péče, ignorování společenského kontextu architektonických objektů a nulová komunikace tohoto faktoru, projevuje jaksi v opačném gardu.

Mluvil jste o „první řadě“. A co v řadě „druhé“?

Je nutné opustit koncept „všechno nebo nic“. Naše památková péče inklinuje ke krajnostem: chráníme buď všechno, anebo nic. Buď se trvá na nedotknutelnosti toho či onoho objektu - a to často brání smysluplné konverzi, znemožňuje hledání nových funkcí, nového způsobu života budovy, když už bychom chtěli zabrousit na pole udržitelného rozvoje, s nímž se dnes tak oháníme. Opačným pólem je pak zamítnutí poskytnout stavbě jakoukoli ochranu, což je vlastně bianco šek k demolici. Památková péče se tak pohybuje mezi dvěma extrémními polohami. Jenže jde o to využívat hlavně ten prostor mezi nimi. Chci tím říci, že někdy je na místě chránit jen část objektu, některý zajímavý a charakteristický detail, konstrukční soustavu, její interiéry nebo dokonce jen jeho mobiliář. Řekl bych, že třeba právě International by takový přístup potřeboval. Ten by umožnil poskytnout potřebnou a společensky i politicky přijatelnou ochranu stavbám i z tak problematických historických etap, jako byl komunistický režim. Jenže to naše památková péče neumí.

Proč?

Podle mne tkví hlavní příčina v tom, že lidé, kteří se u nás památkovou péčí profesionálně zabývají, až na výjimky nemají mnoho praktických zkušeností s procesy výstavby - zejména s těmi návrhovými. Oni umějí stavbu popsat, ale mají malou zkušenost s tím, jak vzniká v nákresech a pak v realitě. Potom ale zákonitě mají problém rozpoznat, co je autentická a záměrná architektonická tvorba - která by se chránit měla - a co je výsledek nekvalifikovaných intervencí, třeba generála Čepičky v případě Internationalu, nebo něco, co se autorovi z různých důvodů jaksi nepovedlo. Jak už jsem říkal, právě stavby z let 1948 - 1989 by právě takový přístup potřebovaly. Tady je ochrana en bloc v mnoha případech zvláště problematická, a to nejen kvůli těm sociálním a kulturním konotacím. Ale to negativní pozadí neznamená, že jsou zcela bez hodnoty.

Existuje teze, že dobrá architektura v období socialismu vznikala právě navzdory tomuto režimu, proti jeho vůli, že tedy vlastně všechny kvalitní stavby z té doby mají sociální a politický kontext pozitivní?!

S tím bych asi nemohl souhlasit. Nemluvil bych o vzdoru, ale o umění dobře proplouvat. Víte, jedni - jak říkáte navzdory komunistickému režimu - projektovali a stavěli, jiní ale nestavěli, nebo emigrovali nebo dokonce seděli v kriminálu. Kromě toho: „navzdory“ můžete psát knihy nebo malovat obrazy - pokud vás živí něco jiného a pokud jste srozuměn s tím, píšete či malujete „do šuplíku“ Architekt ale za své postaví maximálně rodinný dům - na všechno ostatní potřebuje stavebníka s jeho penězi. Toho může „oblafnout“ a

navrhnout mu něco, co v realitě vypadá tak, že by si to stavebník neobjednal, pokud by „z toho měl rozum“, ale provozně mu budova nakonec slouží - je tohle navzdory? A pokud budova neslouží, jak by měla, je to špatná architektura - žádný vzdor! Architekti se stejně jako řada dalších podobných profesí nevyznačují nějakými zvláště vysokými morálními standardy. Kdesi jsem četl, že i Le Corbusier svého času škemral o zakázky u Musolliniho. Albert Speer je další takový příklad. Ten podle všeho nebyl nacista z přesvědčení, ale Hitler zjevně byl nějakou dobu „klient snů“. Opět používám extrémní příklady, ale období najdeme na všech úrovních a ve všech polohách. Před pár lety byl pro řadu českých architektů, zejména těch „nezávislých, progresivních“, pojem developer sprosté slovo. Pak přišla ekonomická recese, propadl zakázek, a ejhle - titíž architekti leští u developerů kličky. Většina architektů zkrátka vždy chtěla a chce hlavně pracovat, stavět, a to bez ohledu na dobový společenský a politický kontext.

Názory se různí, to je vlastně normální, zvláště v tak složité disciplíně jako je památková péče. Možná je problém v tom, jak nedávno ostatně řekla ředitelka NPÚ Nad'a Goryczková, že neumíme diskutovat, v neschopnosti poslouchat argumenty druhých?

S paní ředitelkou naprosto souhlasím: schopnost vnímat argumenty toho, kdo sedí na druhé straně stolu, je v komunikaci mezi architekty a pracovníky institucí, které mají pečovat o ochranu nemovitého kulturního dědictví, obecně nízká. Ovšem jenom nasloucháním, vnímáním to nekončí. Další problém je schopnost pochopit ty argumenty, porozumět jim - a případně kvalifikovaně oponovat. To platí pro obě strany, přece jen se ale trochu víc zastanu praktikujících architektů a projektantů. Oni totiž z podstaty věci vždy tahají za kratší konec: proti nim sedí „razítka“, které není pod termínovým tlakem, netrápí ho hubené honoráře a hlavně může - a v praxi se to, bohužel, děje - diskusi ukončit a uzavřít s tím, že „bude to takhle a basta“ nebo „zamítá se“. Zaštítí se při tom autoritou poradního sboru - a jakou váhu má stanovisko projektanta proti kolektivnímu názoru letitých teoretiků a akademických funkcionářů? Jenže: kolektivní a poradní, to z podstaty také znamená neodpovědný. Navíc: jak to, že v těchto orgánech zasedají představitelé občanských organizací, aktivisté, kteří veřejně a neskryvaně bojují za zachování státu quo, za konzervátorský přístup? To je stejné, jako kdyby - opět extrémní příklad - jako kdyby v soudním řízení nerozhodoval soudce, ale žalobce ...

Jednání architekta s památkáři by ale snad nemělo být soubojem?!

To je pravda, má to být dialog. Architekt i památkář přeci sedí na jedné lodi a oběma by mělo jít o totéž, tedy o co nejlepší kvalitu prostředí, vytvářeného stavební činností člověka. To je ovšem často jen pouhá teorie. Nemálo památkářů a priori vnímá projektanta jako nepřítele, protože podle nich to nejlepší, co se s památkou dá udělat, je - nic. Takové je i motto zmíněných aktivistů, kteří pronikají do odborných institucí i státní správy. Přitom vedoucí památkových institucí z nich zpravidla nemají žádnou radost, a mimo protokol tvrdí, že „s nimi nic nesvedou“! Nevím, neumím to posoudit, to asi bude už politika ...

Vladislav Vančura si v jedné ze svých novel, zjevně v souvislosti se známou sanací pražského Židovského města, dělal legraci z „milenců staroby“. Chci říci, že spory o to, co a jak chránit nejsou

ničím novým - a jednou prostě vyhrají tito milovníci tradic, podruhé „pokrokaři“?!

Samozřejmě se na to lze dívat i tímto způsobem, ale to nemění nic na tom, že ten problém tady je. Existuje snad v každém oboru, protože optimální rovnováha mezi stávající realitou s progresem se všude hledá těžko. Já mám ale pocit, že v oblasti památkové péče doposud ke sporu starého a nového přistupujeme principiálně špatně.

22.11.2013 08:00, Petr Bým